

Ömsint familjeporträtt av Luggslitna människor

Fred är en familjekrönika med utgångspunkter i både Finland och Sverige. Ramberättelsen utspelar sig under några dramatiska dygn 2015 när **Elina Kansa**, berättaren, sitter instängd i en bageri- och närbutik i Kemi i Finlands Lappmark tillsammans med sin irakiske styvfar bagaren Bodi Adnan, tillika upphovsmannen till "Pavlovska Runeberg", en cross-over bakelse som ska förena det finländska och det irakiska. Här finns också chefen för det lokala flyktingcentrat.

Likt en modern och självutnämnd Scheherazade, sagoberätterskan i *Tusen och en natt*, vecklar Elina för de två åhörarna ut sin brokiga och stökiga familj i tre generationer. En historia om familjens många flyttar på bägge sidor om Östersjön. Elinas berättelse kretsar kring teman som uppväxt präglad av svek och ständiga uppbrott, individen kontra kollektivet, främlingsfientlighet och nationalism och landar till slut i den pågående flyktingkrisen.

Utanför dörren till bageriet härjar en argsint flyktingfientlig mobb med stort våldskapital till vilken Elinas halvbror Marko anslutit sig. De två är varandras motsatser men sitter ihop, som yin och yang, precis som freden sitter ihop med kriget.

Elina har mycket gott minne och hon har dessutom en sällsam förmåga att leva sig in i det som har hänt innan hon föddes liksom det som ännu inte har hänt. En gåva hon har haft god nytta av. Dåtid och nutid flyter genom Elina. Hennes och de äldre släktingarnas samtid beskrivs genom både platser och specifika händelser.

Allting tar sin början strax efter krigsslutet 1945, då Elinas morfar, Tapani Kansa sätter ner foten i sin promenadsko där

det visar sig ligga en död mört. Där och då avgörs hans öde när han inser livets korthet och ilar i väg till sin blivande hustru, Helmi, och förklarar henne sin kärlek. Det blir startskottet till krönikan som via diverse krokarna och krumbukter tar sig genom den utvidgade och kantstötta familjen Kansas tid i Björneborg. Hals över huvud flytten till Sverige, med den impulsiva mamman Marjatta. I jakten efter lyckan flyttar hon sedan tillbaka till Kemi i Finland lagom till 90-talskrisen där depression, massarbetslöshet och dessutom flyktingkris råder. En flytt som bara dårar och kriminella skulle göra, enligt Elina.

Idrott, musik och politik utgör i en salig blandning hållpunkter i berättelsen. Här finns OS i Helsingfors 1952, Stalins död 1953, Eurovision 1984, mordet på Olof Palme 1986, VM i ishockey 1987, Sveriges ansökan om EG-gemenskap 1991, Elfte september-attacken 2001 och invasionen av Irak 2003 med. För att bara nämna några.

Vad den sjuttioåriga freden gör med de människor som passerar revy är inte alltid så smickrande, men Elina berättar med både gott humör och ofta med glimten i ögat om allt som sker i familjen, om alkoholism, narkotikahandel, psykisk sjukdom, mobbning, våld, kvinnoförtryck och flyktingfientlighet.

Det här är bok som gått under radarn i media och inte fått den uppmärksamhet jag tycker att den förtjänar. Det tar visserligen en stund att komma in i sättet Elina berättar. Det är ofta långa meningar med parenteser, kommatecken, tankstreck, kolon och semikolon. Det kryddas friskt med finska ord och uttryck som slängs in lite här och där vilket kräver en viss kultur- och historiekompetens. Men det är mödan värt.

Fred blir till ett ömsint familjeporträtt av luggslitna människor i tre generationer. Berättat i virvlande högt tempo. Det är en gripande och ovanlig debutroman som tar mig som läsare med på en vindlande historisk resa mellan Sverige och Finland, och dess långt ifrån okomplicerade relation. Två

länder som sägs stå varandra nära, nästan som syskon, och som en gång var ett.

Förutom att få ta del av berättarglädjen och de många gånger dråpliga personskildringarna påminns jag som läsare om vad som hänt i vårt grannland och i Sverige under denna sjuttioåriga finska fredsperiod. Sättet Elina berättar på gör att romanen, trots många svåra ämnen inte på något sätt känns sorglig eller dyster. Här balanseras både komik och allvar, väl avvägt. Vilket för tankarna både till filmregissören **Aki Kaurismäki** och författaren **Monica Fagerholm**.

Finland lär ju i nutid enligt kvalificerade (?) mätningar bebos av världens lyckligaste folk. Men trots romanens titel *Fred* finns Finlands alla krig ständigt där och påverkar folket och nationen för alltid. Kriget tar aldrig slut, det finns i Finlands dna. Erfarenheterna lever kvar i generation efter generation och formar också sättet att se på tillvaron. Romanen är en skildring av efterkrigstidens människor och om vad kriget gör med oss men också om vad freden gör med oss. Vem är man när ett krig tar slut, hur förvaltar man den frihet man uppnått på bästa sätt?

Man kanske lite slarvigt kan säga att *Fred* är en personligt hållen och friskt fabulerad skröna med passande överdrifter som hela tiden förstärker och skruvar innehållet. En folklivsskildring. Men författaren Thella Johnson är bakom den synbart glättiga ytan något mycket viktigt på spåren och sätter fingret på vad som händer i vår samtid. När hon oavbrutet pekar på hur de som har makten manipulerar de maktlösa att följa deras i förväg uppgjorda planer utan att ifrågasätta och visar vilka konsekvenser det kan få. Det tar sig många uttryck, som till exempel när Elina under en period arbetar som sprickinspektör och besiktigar sprickor i hus för att varna om något håller på att gå sönder: "*De som uppehåller sig vid sprickorna kommer alltid ha att göra*" säger hon.

Då växer den här boken plötsligt till en modern *Kalevala* för

dagens läsare.

Heléne Nellvik

Fred

Thella Johnson

Norstedts 2023

Thella Johnson (f 1979) är uppvuxen i Stockholm med en finsk mor och en svensk far. Hon är journalist på Sveriges Radio och har prisats för sina radiodokumentärer om bland annat konflikten i Nordirland, inbördeskriget i Sierra Leone och villkoren för Kinas arbetare i stenbrott och smyckesfabriker. Hon var SR:s Helsingforskorrespondent 2014 – 2017 och är tillika musiker och författare.

Thella Johnson gör också SR-poddarna "Som fan läser Bibeln" med **Lollo Collmar** och "Vi lyssnar på Finland" med **Love Antell** och **Mattias Björkas** från Vasas flora och fauna. Med de senare ingår hon i bandet *Bottenviken* som släppt albumet "Du och jag – ett rike – ett land", svenska tolkningar av finska poplåtar. Hennes bok *Sjukt billigt* skriven tillsammans med **Ola Wong** och **Jörgen Huitfeldt** erhöll Wendelapriset 2008. *Fred* är hennes första roman.